

Др Весна Бесаровић, ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПРАВА - ИНДУСТРИЈСКА СВОЈИНА И АУТОРСКО ПРАВО, ТРЗ Храст, Београд, 1993.

Крајем 1993. године др Весна Бесаровић, професор на Правном факултету у Београду, извршила је промоцију своје недавно објављене књиге "Интелектуална права - Индустијска својина и ауторско право" у малој сали Привредне коморе Србије. И поред тога што је у сали било прохладно, због нестанка струје и грејања, велики број присутних званица осећао се пријатно, слушајући излагања промотера о објављеном делу.

Сам наслов књиге, Интелектуална права, упућује на нов приступ аутора у објашњавању материје индустријске својине и ауторског права. Професорица Бесаровић сматра да различити облици индустријске својине и ауторских дела припадају истој врсти појава, а то су нематеријална, интелектуална добра, као израз људског стваралачког духа. Отуда субјективна права на тим добрима треба да се зову заједничким именом интелектуална права, а скуп општих правних норми, који регулише њихову заштиту, треба да представља јединствену грану интелектуалних права.

Књига је штампана ћирилично на 404 стране, не рачунајући ауторову уводну напомену и садржај дела, на листовима уобичајеног формата и са меким корицама. Књига је првенствено уџбеник за студенте права, али свакако да може да послужи и као одличан приручник за све оне који се у пракси баве овом граном права, с обзиром на то да је снабдевена великим бројем цитата образложења пресуда наших судова из ове материје, стручних и научних мишљења и теорија, те ставова аутора и других стручњака корисних за решавање практичних проблема у вези са индустријском својином и ауторским правом. Потребу за овим делом изазвале су измене наших прописа током 1990. године у материји интелектуалних права, као и мноштво новозакључених међународних конвенција, које до сада нису биле ваљано објашњене. Ту потребу је писац овом књигом потпуно задовољио, користећи, при том, лак, јасан и читљив стил екстензивног објашњавања правних норми и појава.

Дело се састоји из увода и два дела, при чему се сваки део састоји од неколико глава, које се, потом, деле на основне наставне јединице - лекције. Оваквом једноставном систематиком писац омогућава лако сналажење у материји и правницима који за њу нису стручни.

Уводни део књиге је опште природе, јер је посвећен интелектуалним правима уопште, те је, зато, заједнички за два следећа дела, право индустријске својине и ауторско право. У њему писац најпре излаже савремени концепт интелектуалних права, објашњавајући појам права индустријске својине и појам ауторског права, да би дошао до закључка о њиховој истоврсној правној природи као интелектуалних права. Аутор посебно наглашава да се у упоредном праву и теорији интелектуална права често зову интелектуалном својином, што је дошло до изражаја у називу Стокхолмске конвенције о интелектуалној својини закљученој 1967. године. У оквиру овог, првог, одељка уводног дела, професорица Бесаровић још објашњава однос интелектуалних права према другим гранама права (грађанском, посебно личном праву, управном и привредном праву) и оправданост правне

заштите интелектуалних права, закључујући да она лежи у подстицању националног развоја. Она сматра да правним регулисањем заштите интелектуалних права треба подстаћи инвентивну делатност код нас, њено што боље искоришћавање у привреди и лојалну привредну утакмицу, те сигурност аутора и њихових дела.

У другом одељку уводног дела аутор објашњава развој права индустријске својине (уопште, код нас и у свету), а у трећем, развој ауторског права. Овај део аутор завршава излагањем извора правног регулисања интелектуалних права, домаћих и међународних, с посебним освртом на измене Закона о проналасцима, техничким унапређењима и знаковима разликовања и Закона о ауторском праву из 1990. године.

Други део књиге посвећен је праву индустријске својине. Он је у књизи најдужи, јер захвата 180 страна (од 51. до 230.), наспрам уводног дела, који има 49 страна (1. до 49. стране), и трећег дела, о ауторским правима, са укупно 162 стране (231. до 392. стране). Део о праву индустријске својине је подељен на седам глава, и то следећим редом: I Проналазачко право, II Право знакова разликовања, III Правна природа, садржина и трајање проналазачког права и права знакова разликовања, IV Стицање (признање) и престанак права на патенте и знакова разликовања, V Правни промет патентата и знакова разликовања, VI Заштита и остваривање права на патент и знакове разликовања и VII Право о сузбијању нелојалне конкуренције.

У оквиру главе I, о проналазачком праву, писац објашњава три предмета његове заштите. То су патент (проналазак), техничко унапређење и know-how. Док је проналазак "ново решење неког техничког проблема које се може применити у некој привредној делатности", дотле је патент субјективно право којим се штити проналазак, ако овај испуњава законом предвиђене услове. Аутор посвећује нарочиту пажњу објашњавању услова које проналазак мора да испуни да би добио патентну заштиту. То су материјални и формални услови. Материјални услови се деле на опште (позитивне) и посебне (негативне). Општи услови, које мора да испуни сваки проналазак, његова су новост, и то објективна и апсолутна, применљивост и стваралачки рад, док се посебни услови односе на поједине врсте проналазака (неморалне, противне јавном поретку...) и представљају сметњу за добијање патентне заштите. Аутор, потом, објашњава поједине врсте патентата, као што су основни патент, који даје искључиво право привредног искоришћавања заштићеног проналаска, допунски и поверљиви патент, те зависни патент. Најзад, аутор излаже сложене односе који настају у вези са проналасцима створеним у радном односу.

Друга глава је посвећена праву знакова разликовања, те се у оквиру ње обрађују, на теоријски фини начин, њихове поједине врсте: модели и узорци, робни и услужни жигови и ознаке порекла производа. У трећој глави се објашњава правна природа субјективних права индустријске својине, те садржина и трајање појединих њихових врста. Како је на почетку истакнуто, писац усваја Колерову теорију о нематеријалним добрима у погледу природе права индустријске својине, а у погледу трајања посебно скреће пажњу читаоцима да су измене нашег Закона о индустријској својини од 1990. године продужиле рок заштите проналаска са 7 на 20 година, а модела и узорка са 5 на 10 година.

Даље следи глава која се бави процесноправном материјом ове гране права, а то значи поступком за стицање, те разлозима (неплаћање таксе, одрицање, смрт, некоришћење, поништај...) и поступком за престанак патента и знакова разликовања. Пета глава се бави динамиком индустријске својине, што значи правним прометом њених субјективних права. У оквиру ње се обрађује њихова цесија, затим лиценца (уговорна и законска: обавезна и службена) и наслеђивање.

У шестој глави писац излаже грађанскоправну и казненоправну заштиту патента и знакова разликовања по југословенским прописима, међу-

народну заштиту по конвенцијском праву и по начелу узајамности, те остваривање права страних и домаћих припадника. Последњу, седму, главу другог дела, професорица Бесаровић је наменила праву сузбијања нелојалне конкуренције, као трећем сегменту објективног права индустријске својине, поред проналазачког права и права знакова разликовања. Она ту најпре даје појам нелојалне конкуренције, да би потом прешла на излагање појединих дела нелојалне конкуренције (нелојална реклама, оцрњивање...), с ослонцем на Закон о трговини из 1990. године, и завршила са сузбијањем нелојалне утакмице.

Ауторско право је обрађено у последњем делу књиге. Он је подељен на шест глава: I Дела која уживају ауторско-правну заштиту, II Лица која уживају ауторско-правну заштиту, III Правна природа, садржина и трајање ауторског субјективног права, IV Правни промет ауторског права, V Заштита ауторског права и VI Сродна права.

У првој глави последњег дела књиге аутор даје дефиницију ауторског дела уопште и објашњава поједини ауторска дела (говорна, позоришна, музичка, кинематографска...). Писац сматра да је ауторско дело "свака творевина духа, изражена у некој форми" и да оно настаје кроз три фазе: фазу стварања идеје, давања делу унутрашње форме и давања спољне форме (стр. 234). Прихватајући дуалистичку теорију о ауторском делу, писац истиче да су услови његове заштите изражајна форма, оригиналност, објављивање (само по међународним конвенцијама) и испуњење формалности (само у неким земљама), али не и уметничка вредност. У другој глави аутор истиче да треба да се разликују аутори од носилаца ауторског права (нпр. издавач, продуцент...), као лица која уживају ауторско-правну заштиту, при чему их детаљно објашњава.

Трећа глава је посвећена правној природи, садржини и трајању ауторских субјективних права. Овде је писац нарочито објаснио морална и имовинска права аутора, као две врсте овлашћења у оквиру јединственог ауторског субјективног права, излажући њихове особине и набрајајући свако од тих овлашћења. У оквиру моралних права то су: право на објављивање дела, на признање ауторства, на поштовање неповредивости дела и на покајање. Од имовинских права то су: искључиво право искоришћавања дела и право слеђења. Четврту главу писац је наменио правном промету ауторских права по основу ауторских уговора (издавачки уговор, уговор о приказивању и извођењу дела, те уговор о кинематографском делу) и наслеђа. Пета глава се бави заштитом ауторских права по југословенским и међународним нормама, а шеста сродним правима. Права која су сродна ауторском праву су права уметника-извођача, фонограмско и радиодифузно право, те њих писац детаљно објашњава, упоређујући их са ауторским правима.

На крају, може се закључити да је овде реч о једном врло значајном делу, не само у материји интелектуалних права, него и у широј материји привредног права, које опширно и на нов начин задира у проблематику ауторских права и права индустријске својине. Посебан квалитет делу даје разматрање нових тенденција у заштити ауторских права, као што је случај са рачунарским програмима, и разматрање упоредног права, а нарочито права оних држава које су водеће у области интелектуалног стваралаштва, као што су Америка, Британија, Француска и Немачка. Књига се може набавити код предузећа СИГОК, ул. Кнеза од Семберије бр. 10а, Београд.

мр Небојша Јовановић